

gelijks in Nederland niet bestond. Ondergeteekende kreeg naar aanleiding van deze zaak een schrijven van Dr. BOURNEVILLE waarin hij informeert, of iets zoodanigs ten onzent bestond, en zoo ja, dan wenschte hij, dat ik hem eenige inlichtingen zou verstrekken. Jammer dus, dat bij de Nederlandsche artsen, te Parijs op het Congres aanwezig, er geen was die wist, dat zulk een philanthropische inrichting in Nederland reeds bestond.

De lezing van beide Verslagen zij een ieder, die belang stelt in het vaderlandsche gestichtsleven, warm aanbevolen.

Dordrecht, 16 September 1890.

Dr. F. M. COWAN.

Jaarverslag van het Laboratorium voor Pathologische Anatomie en Bacteriologie te Weltevreden, over het jaar 1889. Wetenschappelijk gedeelte. (Overgedrukt uit het Geneesk. Tijdschr. voor Ned.-Indië). ERNST & Co, Batavia en Noordwijk 1890.

De belangrijke onderzoekingen van de Heeren EYKMAN en VAN EECKE, waarvan het verslag onder bovengenoemden titel als afzonderlijk boekwerk is uitgegeven, verdienen zeer zeker ook in Nederland de aandacht.

Men kan er uit zien, dat in dit Laboratorium niet alleen aan de practiseerende geneesheeren groote diensten bewezen worden door het onderzoek van overleden patiënten, en van tal van pathologische producten, tumoren, sputa, pus enz., maar dat daar ook aan de oplossing van verschillende, voor de studie der pathologie zeer gewichtige vraagstukken met ernst wordt gearbeid. De hiertoe vereischte onderzoekingen zijn echter meerendeels moeilijk en omvangrijk. „Het „ligt,” zoo wordt in de Inleiding gezegd, „in den aard der zaak dat deze niet „alle bij den afloop van het jaar geheel konden worden afgesloten. Van daar, „dat vele der hier behandelde onderwerpen nog niet geheel zijn afgewerkt, en „onze mededeelingen daarover veelal slechts als voorloopige zijn te beschouwen, „welke nog aanvulling en nadere bevestiging behoeven, hetgeen alleen door „voortgezet onderzoek kan worden verkregen.”

Intusschen is hetgeen nu reeds gegeven wordt zeker de moeite van het mededeelen waard.

Het eerste hoofdstuk na de Inleiding is aan de lepra gewijd. Van een aantal lijdens aan deze ziekte werden lymph uit de geïnfilteerde huid, mondslijm, sputa of ook kleine stukjes uitgesneden huid onderzocht. Zonder uitzondering kon dan, door het aantoonen der lepra-bacillen, de aard der ziekte buiten twijfel gesteld worden. Het doel van dit onderzoek was echter niet in de eerste plaats het vaststellen der diagnose in de bijzondere gevallen, maar ook het uitbreiden van de kennis omtrent de veranderingen, die bij deze ziekte in het lichaam van den mensch voorkomen, en vooral mede te werken tot de oplossing der vraag of de lepra-bacillen met zekerheid als de oorzaak der ziekte beschouwd mogen worden, en langs welken weg en onder welke omstandigheden dan deze organismen in het lichaam binnendringen. Met nadruk wordt op het groote belang dat ook voor Ned.-Indië in de beantwoording dezer vraag gelegen is, gewezen. In 1865 is daar van regeeringswege de melaatschheid niet besmettelijk verklaard.

Mocht het nu blijken dat de in de laatste jaren meer en meer veld winnende meening juist is, volgens welke de lepreuzen wel gevaarlijk zijn voor hun omgeving, dan zou het inderdaad zaak zijn op maatregelen ter bestrijding en voorkoming der ziekte aan te dringen. In dit verslag wordt intusschen nog slechts vermeld, dat in de aangegeven richting reeds talrijke onderzoekingen in het Laboratorium zijn verricht. De uitkomsten konden voor het oogenblik nog niet worden medegedeeld.

In de tweede plaats komt de cholera ter sprake. Aangezien voedings-gelatine, die gewoonlijk als een der voornaamste hulpmiddelen gebruikt wordt om de door KOCH ontdekte cholera-bacillen te karakteriseeren, in de tropen niet zoo gemakkelijk te hanteeren is als in de koele streken, werd er naar gestreefd op andere wijze een kenmerk te vinden, en met goeden uitslag. De streepcultuur op agar-agar bleek zóó karakteristiek te zijn, dat met behulp daarvan de cholera-bacillen goed onderscheiden konden worden van andere bacteriën, waarmede zij, als alleen het microscoop voor het onderzoek werd gebruikt, nog te verwisselen waren. Door verschillende voorbeelden, waarvan ik de vermelding kortheidshalve achterwege laat, wordt de bruikbaarheid van het kenmerk aangetoond. Zoo is een ook in de tropen bruikbare methode gevonden om snel en zeker cholera te herkennen, een zaak zoowel voor de beoordeeling der verschillende wijzen van behandeling; als voor de prophylaxis, van groot gewicht.

Bij de onderzoekingen aangaande de aetiologie der cholera werd, behalve den „komma-bacillus” een bacterie gevonden, die de aandacht trok. Uit het bloed en uit de organen van cavia's, die gestorven waren ten gevolge van de inspuiting van faeces van cholera-lijdens (waarin zich behalve de bacillen van KOCH, ook verschillende andere bacteriën bevonden) kon telkens een korte, dikke bacillus gekweekt worden, die voor cavia's zeer, voor konijnen in mindere mate virulent bleek te zijn. Dezelfde bacillus werd nu uit het bloed en uit den inhoud der darmen verkregen van een man, die onder de verschijnselen van cholera sicca gestorven was en die bij de lijkopening ook alle veranderingen vertoonde, die bij deze ziekte gevonden plegen te worden. Deze bacillus nu bleek in vele opzichten overeen te stemmen met den veel besproken zoogenaamden Napelschen bacillus, door EMMERICH uit het lichaam van cholera-lijdens gekweekt.

In een geval van angina tonsillaris phlegmonosa, waarin de patiënt onder hevige koorts en delirium bezweek, werd uit de milt en uit de lever een korte bacillus gekweekt, die voor verschillende dieren zeer gevaarlijk bleek te zijn en in pathogene eigenschappen overeenkomst vertoonde met de microbe der kippencholera.

Onder den titel „Dysenterie en lever-absces” worden eenige waarnemingen beschreven, waaruit o. a. blijkt, dat ook te Batavia de amoeben door KARTULIS, die zijn onderzoekingen in Egypte verrichtte, beschreven, in de ontlasting van dysenterie-lijdens voorkomen. Of echter, zooals KARTULIS meent, deze amoeben, met pyogene bacteriën beladen den darmwand binnendringen en dan, door den bloedstroom medegevoerd, lever-abscessen kunnen te voorschijn roepen,

bleef onzeker. De amoeben werden wel in den darm-inhoud, maar nooit in den darmwand gevonden en evenmin in de lever of in den daarin opgehoopten etter. Wel echter werd in den etter van de lever-abscessen bij dysenterie-lijders, die tot onderzoek kwamen (twee in getal) een tot nog toe niet beschreven pyogene bacillus gevonden. Dat is vooral van belang, omdat deze bacillus bij andere etterings-processen nooit gevonden werd, en in de beide lever-abscessen het eenige micro-organisme was dat daarin door microscopisch onderzoek of door kweekproeven kon worden aangetoond.

Zeer belangrijk is de beschrijving van een ziekte onder de in het Laboratorium gehouden kippen uitgebroken en het daaraan vastgeknoopte onderzoek. De ziekte had zoowel wat de gedurende het leven waar te nemen verschijnselen betreft, als ten opzichte van de na den dood te vinden veranderingen en bovendien door haar epizoötisch voorkomen, zeer groote overeenkomst met beri-beri. Het bacteriologisch onderzoek van het bloed en verschillende organen leverde geen resultaat, maar met zekerheid kon worden aangetoond, dat de oorzaak der ziekte in het voedsel gelegen was. Zij ontstond bij alle kippen die met gekookte rijst uit het Militaire Hospitaal gevoerd werden, terwijl de dieren die rauwe rijst als voedsel ontvingen, gezond bleven. Men kan daarbij niet aannemen, dat zich in de rijst, na het koken, de eene of andere infecties-tof nestelde en ontwikkelde, want de rijst, die rauw onschadelijk was, bleek reeds terstond na het koken pathogene eigenschappen te bezitten. Men moet dus wel aannemen, dat bij het koken een vergif in de rijst gevormd werd of van buiten daarin binnendrong, dat in staat is bij kippen ontaarding van zenuwen teweeg te brengen, tenzij men zou willen onderstellen, dat gekookte rijst voor kippen een ongeschikt voedsel is en de dieren door het gebruik daarvan in een toestand van inanitie geraken, die, hetzij direct, hetzij als praedisponerend moment tot een polyneuritis zou kunnen leiden. Deze laatste onderstelling wordt echter, ook op grond van opzettelijk met het oog daarop genomen proeven, door de schrijvers als zeer weinig aannemelijk beschouwd. Na een uitvoerige en zorgvuldige bespreking van de zaak, komen de schrijvers tot het besluit, dat men niet het recht heeft die waargenomen polyneuritis bij kippen met de beri-beri te identificeren. Maar ieder zal het wel eens zijn met hun uitspraak, dat door hun onderzoek gezichtspunten zijn geopend, welke ongetwijfeld voor de studie der polyneuritis in het algemeen, en derhalve ook van de beri-beri, van gewicht zijn.

Cirrhosis hepatis granulosa is de titel der volgende mededeeling. Genoemde aandoening werd bij inlanders niet zelden gevonden: in 68 obductie-gevallen 11 maal. Daaruit blijkt, dat zij nog door andere oorzaken moet kunnen worden teweeggebracht dan door het misbruik van alcohol, waaraan immers de inlanders op Java zich slechts uiterst zelden schuldig maken. EYKMAN en VAN EECHE achten het waarschijnlijk, dat hierbij de malaria, waarop ook reeds door andere schrijvers als oorzaak van lever-cirrhose gewezen is, een rol speelt.

In de Inleiding wordt gewaagd van het plan: „om onderzoekingen in te stellen, welke ten doel hebben een juister inzicht te verkrijgen in het zgn.

„acclimatatie-proces”. Dit plan zal zeker vooral door de geneeskundigen in de tropen warm worden toegejuicht. Omtrent de veranderingen, die de Europeaan bij zijn verplaatsing in de tropen ondergaat om, zooals STOKVIS het zoo aardig heeft uitgedrukt, een „zomermensch” te worden, en omtrent de beteekenis, die deze veranderingen hebben voor het ontstaan van ziekten, is slechts uiterst weinig bekend. Een van de grootste diensten, die het Laboratorium te Weltevreden aan de geneeskunde kan bewijzen, is wel hieromtrent meer licht te verspreiden en begrippen te stellen in de plaats van woorden.

Een begin is hiermede gemaakt door een onderzoek naar het voorkomen van de zoogenaamde tropische anaemie. De dagelijksche ervaring leert, dat Europeanen, die eenigen tijd in Indië vertoefd hebben, een bleeke gelaatskleur vertoonen. Op dien grond worden zij anaemisch genoemd, en men heeft getracht door redeneering het ontstaan dier bloedarmoede begrijpelijk te maken. Allerlei verschijnselen van ziekte of althans van malaise is men gewoon, vooral onder niet-geneeskundigen, op rekening van de „tropische anaemie” te stellen. De therapie, verblijf in een koel klimaat, is dan, ook voor den leek, duidelijk aangewezen.

Omdat nu een bleeke gelaatskleur toch niet voldoende is, om de diagnose van anaemie te stellen, werd een nader onderzoek ingesteld. Bij 53 Europeanen en bij 15 inlanders werd het gehalte van het bloed aan haemoglobine en aan roode bloedlichaampjes zoo nauwkeurig mogelijk bepaald. Het resultaat was, dat bij gezonde Europeanen, die jaren achtereen in Indië hadden gewoond, ondanks hun bleeke gelaatskleur, het bloed niet armer aan kleurstof of aan roode bloedlichaampjes bleek te zijn, dan bij blozende mannen, die kersversch uit Europa waren aangekomen. Bij inlanders werden nauwelijks geringere waarden gevonden dan bij Europeanen.

Ook door bloedverlies inderdaad anaemisch geworden personen kunnen in de tropen, even goed als in de gematigde luchtstreek, nieuw bloed vormen. Bij een onderofficier, die, na $3\frac{1}{2}$ jaar in Indië te hebben doorgebracht, door verwonding van een der arteriae thyreoïdeae veel bloed verloren had, was binnen 4 weken het aantal bloedlichaampjes, en in 5 weken het gehalte aan haemoglobine weer normaal geworden.

Het is dus duidelijk, dat zelfs een langdurig verblijf in de tropen volstrekt niet tot bloedarmoede behoeft te leiden.

Met de beschrijving van het onderzoek naar de ontsmettende werking van twee desinfectie-ovens, een te Batavia en een te Willem I, wordt de reeks der mededeelingen besloten.

Ik vrees geen tegenspraak, als ik zeg, dat deze mededeelingen uit Batavia hoog te waardeeren zijn, zoowel om hetgeen zij nu reeds geven, alsook om hetgeen zij voor de toekomst beloven.

C. A. PEKELHARING.